

Katılım Bankacılığında Murabaha Finansmanı: Faizsiz Finans Muhasebe Standartları (FFMS) Perspektifinden Muhasebeleştirilmesi

Mehmet Murat Şenol¹

Özet

Bu çalışma, katılım bankacılığı uygulamaları içerisinde önemli bir finansman yöntemi olan murábaha işlemlerinin, Faizsiz Finans Muhasebe Standartları (FFMS) çerçevesinde muhasebeleştirilmesini incelemektedir. Murábaha, maliyet artı kâr esasına dayalı bir satış sözleşmesi olup, katılım bankalarının reel ekonomik faaliyetlere dayalı finansman sağlamasında yaygın olarak kullanılmaktadır. Çalışmada öncelikle murábaha finansmanının teorik temelleri ve işleyiş süreci ele alınmış, ardından FFMS kapsamında muhasebe uygulamalarına ilişkin ilkeler detaylandırılmıştır.

FFMS'nin murábaha işlemlerine yaklaşımı; varlığın edinimi, müşteriye satışı, kârın tahakkuku ve gelirlerin dönemsel olarak raporlanması açısından analiz edilmiştir. Bu bağlamda, murábaha işlemlerinin muhasebeleştirilmesinde maliyet bedelinin belirlenmesi, kâr marjının ayrıştırılması ve vadeli satıştan kaynaklanan gelirlerin etkin bir şekilde kaydedilmesi gibi hususlar öne çıkmaktadır. Ayrıca, Türkiye Muhasebe Standartları ile FFMS arasındaki farklılıklar karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiş ve uygulamada ortaya çıkabilecek sorunlara dikkat çekilmiştir.

Çalışma sonucunda, FFMS'nin murábaha finansmanına özgü yapıyı daha doğru yansıttığı ve faizsiz finans ilkelerine uygun bir muhasebe çerçevesi sunduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, uygulamada standartların yorumlanmasına yönelik farklılıkların giderilmesi ve muhasebe uygulamalarında birlik sağlanması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

1 Dr. Öğr. Üyesi, Dicle Üniversitesi Çermik MYO, mmurat.senol@dicle.edu.tr,
ORCID:0009-0006-9528-5118 ID: 367314

1. Katılım Bankacılığının Tanımı ve Temel İlkeleri

Bankacılık sistemi; mevduat bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları ile katılım bankaları olmak üzere üç temel yapıdan meydana gelmektedir. Bu yapı içerisinde özellikle katılım bankalarının son dönemde dikkate değer bir büyüme ivmesi yakaladığı görülmektedir (Pehlivan, 2016).

Bankaların hukuki statü ve faaliyet alanlarına göre sınıflandırılması, 2005 tarihli Bankacılık Kanunu hükümleri çerçevesinde yapılmaktadır. Anılan düzenlemeye göre bankalar; kalkınma ve yatırım bankaları, mevduat bankaları ve katılım bankaları şeklinde üç ana gruba ayrılmaktadır. Kalkınma ve yatırım bankaları, mevduat veya katılım fonu kabul etmeksizin ağırlıklı olarak kredi tahsisi ve proje finansmanı faaliyetlerini yürüten kuruluşlardır. Mevduat bankaları, kendi nam ve hesaplarına mevduat toplayarak bu kaynakları kredi kullandırma başta olmak üzere çeşitli bankacılık işlemlerinde değerlendiren kurumlardır. Katılım bankaları ise özel cari hesaplar ve katılma hesapları aracılığıyla fon temin eden ve bu fonları faizsiz finansman yöntemleri çerçevesinde kullandıran kuruluşlar olarak tanımlanmaktadır (Kartal, 2018).

4389 sayılı Bankalar Kanunu'na göre katılım bankaları; mevduat kabul etme yetkisi bulunmayan, ancak özel cari hesaplar ile kâr ve zarara katılma esasına dayalı hesaplar aracılığıyla fon toplayan ve bu fonları ekipman veya emtia temini, kiralama ya da ortak yatırım yöntemleriyle ekonomiye aktaran özel finans kurumları olarak tanımlanmaktadır (TMSE, 1999).

Geleneksel bankacılık modeli, faaliyetlerini faiz temelli finansal esaslar doğrultusunda yürütmekte olup temel amaçlarından biri kârlılığın en üst düzeye çıkarılmasıdır. Bu sistemde bankalar, fon sahiplerine belirli bir faiz oranı üzerinden getiri taahhüt etmekte; kullandırılan krediler ise anapara ile birlikte faiz getirisiyle tahsil edilmektedir. Vade sonunda ödenmeyen borçlar için temerrüt faizi uygulanabilmesi, borçlunun katlanacağı toplam maliyeti artırabilmektedir. Faize dayalı işleyiş, para piyasalarından kaynak teminini görece daha kolay hale getirebilmektedir. Kredi tahsis süreçlerinde ise projenin ekonomik niteliğinden ziyade, borçlunun ödeme gücü, kredi geçmişi ve sunulan teminatlar gibi risk unsurları belirleyici olmaktadır. Banka ile müşteri arasındaki ilişki çoğunlukla alacaklı-borçlu çerçevesinde şekillenmekte, ortaklığa dayalı bir yapı öne çıkmamaktadır. Ayrıca mevduatlar, yürürlükteki düzenlemeler ve sigorta sistemleri kapsamında güvence altına alınarak tasarruf sahiplerinin korunması amaçlanmaktadır (Canbaz, 2016).

Buna karşılık İslami bankacılık sistemi, işleyişini İslam hukuku ilkeleri üzerine inşa etmekte ve riskin taraflar arasında paylaşımını temel prensip olarak benimsemektedir. Bu modelde fon sağlayanlar ile girişimciler arasında

oluşturulan sözleşmeler çerçevesinde hem kârın paylaşımı hem de muhtemel zararların üstlenilmesi belirli esaslara bağlanmaktadır. Bankalar kârlılık hedefi güderken, faaliyetlerini İslami finans ilkeleriyle uyumlu biçimde sürdürmek durumundadır; dolayısıyla gelir oluşumu ve dağıtımını dini kurullarla sınırlandırılmaktadır. Ortaklık ve ticarete dayalı finansman yöntemleri sistemin merkezinde yer almakta, bu yönüyle geleneksel bankacılıktan ayrılmaktadır (Çetin, 2020).

Faizsiz yapısı nedeniyle para piyasalarından fon sağlama imkânı geleneksel bankalara kıyasla daha sınırlı olabilmektedir. Kâr-zarar ortaklığı esasına dayalı finansman anlayışında projelerin ekonomik uygulanabilirliği, sürdürülebilirliği ve büyüme kapasitesi ön planda değerlendirilir. Böylece yatırımın risk ve getirisi sözleşme hükümleri doğrultusunda taraflar arasında paylaşılır. Bu çerçevede müşteri ilişkileri yalnızca borç ilişkisine indirgenmemekte; ortaklık, yatırım ve ticari iş birliği boyutlarını da içeren çok katmanlı bir yapı arz etmektedir (Canbaz, 2016).

Katılım bankaları, uluslararası piyasalardan ve tasarruf sahiplerinden temin ettikleri fonları faizsiz finans ilkeleri doğrultusunda reel sektöre yönlendirmekte; bu süreçte ortaya çıkan kâr veya zararı fon sahipleriyle paylaşmaktadır. Bu yönüyle söz konusu bankalar, üretim ve yatırım faaliyetlerinin finansmanı yanında istihdamın ve ihracatın desteklenmesinde de aracılık işlevi üstlenmektedir (Pehlivan, 2016).

Katılım bankacılığı uygulamalarında sosyal sorumluluk anlayışı da belirgin bir yer tutmaktadır. Toplumsal faydayı önceleyen projeler ve yardım faaliyetleri bu yaklaşımın somut yansımalarıdır. Katılım finansı prensipleri gereği “uygun olmayan gelir” olarak nitelendirilen bazı kalemler, sosyal harcamaların finansmanında kullanılmaktadır. Özellikle yükümlülüklerini zamanında yerine getirmeyen müşterilerden tahsil edilen gecikme cezalarının, enflasyon farkı ve alacağın tahsili için katılan gerçek maliyetleri aşan bölümü bu kapsamda değerlendirilmektedir. İlgili düzenlemeler çerçevesinde bankaların bu tür gelirlerden ekonomik menfaat sağlaması mümkün değildir. Bu nedenle söz konusu tutarlar; sosyal yardım faaliyetlerine, kamu yararına yönelik projelere (okul, hastane, altyapı yatırımları vb.) veya ihtiyaç sahiplerine aktarılmak suretiyle sistem dışına çıkarılmaktadır. Bu uygulama, katılım bankacılığında cezai şart niteliğindeki tahsilatların dahi sosyal amaçlı kullanımını öngören kurumsal bir mekanizmanın varlığını göstermektedir (Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2025).

Özetle katılım bankaları; faiz unsurunu içermeyen, faaliyetlerini İslami finans prensipleri doğrultusunda sürdüren finansal kuruluşlardır. Bu kurumlar, müşterilerine sundukları finansman modellerinde faiz yerine kâr-zarar paylaşımı

ve ticarete dayalı yöntemleri tercih etmektedir. Katılım bankacılığının temel işlevlerinden biri, faiz hassasiyeti nedeniyle geleneksel bankacılık sistemine dahil olmayan tasarrufları finansal sisteme kazandırmaktır (Canbaz, 2016).

Tablo 1. Kamu ve Özel Sermayeli Katılım Bankaları

Kamu sermayeli katılım bankaları	Kuruluş Yılı	Şube Sayısı
Ziraat Katılım Bankası A.Ş.	2015	210
Vakıf Katılım Bankası A.Ş.	2016	205
Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş.	2019	114
Özel Sermayeli Katılım Bankaları		
Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.	2005	292
Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.	1984	225
Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.	1989	448
Dünya Katılım Bankası A.Ş.	2023	16
Hayat Finans Katılım Bankası A.Ş.	2021	Dijital Banka
T.O.M. Katılım Bankası A.Ş.	2021	Dijital Banka

Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) tarafından yayımlanan Aralık 2024 Genel Görünüm verilerine göre, katılım bankacılığı sektöründe istihdam edilmekte olan toplam personel sayısı 21.281'dir. Ortalama yaşı 34,3 olan çalışanların 12.045'i şubelerde, 8.966'sı genel müdürlük birimlerinde ve 270'i bölge müdürlüklerinde görev yapmaktadır (TKBB, 2024). Bu veriler, sektörün genç ve dinamik insan kaynağından oluştuğunu göstermektedir.

Katılım bankacılığının temel dayanağı faizsizlik ilkesidir. Bu ilke, fon toplama sürecinde kâr ve zarara katılım esasının benimsenmesini ve tasarruf sahiplerine önceden belirlenmiş sabit bir getiri taahhüdünde bulunulmamasını gerektirir. Fon kullandırma aşamasında ise nakit kredi tahsisi yerine, müşterinin talep ettiği mal veya hizmetin banka tarafından peşin satın alınıp vadeli olarak müşteriye satılması ya da proje temelli ortaklık modellerinin uygulanması söz konusudur (Pehlivan, 2016).

Katılım bankacılığı sistemi; ekonomik işlevinin yanı sıra kültürel, sosyal ve etik boyutları da içeren bütüncül bir yapıya sahiptir. Bu model, haksız kazancın önlenmesi, toplumsal adaletin desteklenmesi ve insan refahının artırılması gibi hedefleri gözeterek değer temelli bir anlayışa dayanmaktadır. Bireysel ve toplumsal refahın birlikte ele alınması, sistemin sürdürülebilir büyüme ve kaynakların reel sektöre yönlendirilmesi yoluyla fırsat eşitliğine katkı sağlamasını amaçlamaktadır. Faizsiz bankacılık olarak da ifade edilen bu yapı, İslam hukukunu esas alan ilke ve kurallar çerçevesinde faaliyet gösteren

bankacılık ve finans uygulamalarının bütününe ifade etmektedir (Özer ve Saygın, 2022).

2. Katılım Bankacılığında Fon Kullandırma Yöntemlerinden Murabaha

Katılım bankacılığı, faiz temelli konvansiyonel finans yapısına alternatif oluşturan; kâr ve zararın paylaşımı, reel varlıklara dayalı finansman ve riskin taraflar arasında dağıtılması ilkeleri üzerine kurulu bir modeldir. Bu sistemde müşteriler tarafından İslami esaslara uygun biçimde bankaya tevdi edilen fonlar, yine aynı ilkeler çerçevesinde yürütülen ticari işlemlerle değerlendirilmekte ve ortaya çıkan sonuçlar belirlenen sözleşme hükümlerine göre taraflar arasında paylaşılmaktadır. Fon toplama faaliyetleri temelde iki hesap türü üzerinden gerçekleştirilmektedir: vadesiz nitelik taşıyan özel cari hesaplar ve belirli bir vadeye bağlı olarak açılan katılma hesapları (Çemberlitaş ve Erkuş, 2021).

Katılım fonu kavramı, katılım bankalarının müşterilerinden İslami finans prensipleri doğrultusunda temin ettiği kaynakları ifade etmektedir. Tasarruf sahipleri, yatırdıkları tutar üzerinden bankanın faizsiz ticari faaliyetlerine dolaylı olarak ortak olmakta; böylece toplanan fonlar, faiz unsurundan arındırılmış bir çerçevede, risk paylaşımı ve kâr-zarar ortaklığı esaslarına göre ekonomiye yönlendirilmektedir. Bu yapı, fon sahibini pasif bir alacaklı konumundan çıkararak belirli ölçüde yatırım ortağı niteliğine yaklaştırmaktadır (Dede, 2017).

Katılım bankacılığında fon kullandırma yöntemleri, toplanan kaynakların reel ekonomik faaliyetlere aktarılmasını mümkün kılan temel araçlardır. Bu kapsamda uygulanan finansman teknikleri; her biri farklı risk dağılımı ve getiri yapısına sahip olmak üzere faizsiz finans ilkelerini pratiğe dönüştürmektedir. Riskin taraflar arasında paylaşılması, işlemlerin şeffaf biçimde yürütülmesi ve elde edilen kazancın sözleşmeye dayalı olarak bölüştürülmesi bu sistemin temel esaslarını oluşturmaktadır (Kartal ve Ay, 2019).

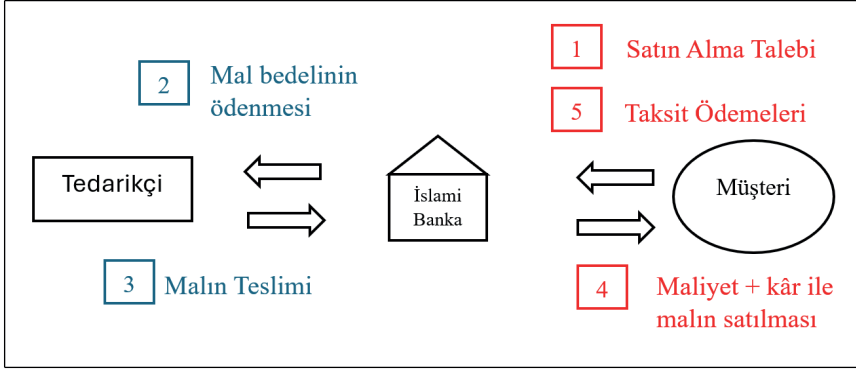
Uygulamada başlıca yöntemler arasında Murabaha, Müşareke, Mudarebe, Selemler, İstisna, Sukuk, Tevruk ve Karz-ı Hasen yer almaktadır. Bu yöntemler, bankaların operasyonel çeşitliliğini ve finansman kapasitesini artırırken; müşterilere de performansa dayalı, reel varlık temelli finansman imkânı sunmaktadır (Alkış, 2018).

Dolayısıyla katılım bankacılığında fon kullandırma mekanizması, yalnızca finansal aracılık işlevi görmekle kalmayıp; sürdürülebilir ekonomik büyüme ve finansal sistemin istikrarı gibi makro hedeflere ulaşılmasına da katkı sağlayabilecek bir yapı ortaya koymaktadır (Dikmen, 2019).

Murâbaha, İslami finans literatüründe satıcının bir malı edinim maliyetini açıkça beyan ederek üzerine önceden belirlenmiş bir kâr eklemesi suretiyle alıcıya devretmesi şeklinde tanımlanan bir satış türüdür. Söz konusu kâr, sabit bir tutar olarak belirlenebileceği gibi maliyet üzerinden hesaplanan oransal bir artış şeklinde de kararlaştırılabilir. Uygulamada murâbaha işlemleri, taraflar arasında önceden bağlayıcı bir satın alma vaadinin bulunup bulunmamasına göre ikiye ayrılmaktadır. Klasik murâbahada banka, hâlihazırda mülkiyetinde bulunan bir malı herhangi bir ön taahhüt olmaksızın satar. Finansal murâbahada ise işlem, müşterinin belirli bir malın banka tarafından temin edilmesine yönelik talebi ve satın alma vaadi üzerine yapılandırılmaktadır (Yatbaz ve Çatıkkaş, 2021).

Murâbaha, İslami finansın temel ilkeleri doğrultusunda reel bir malın alım-satımına dayanan bir finansman yöntemidir. İslam hukukunda ticaret meşru kabul edilmekle birlikte, murâbaha işleminin geçerliliği belirli şartların sağlanmasına bağlıdır. Bu kapsamda malın özelliklerinin ve maliyet unsurlarının şeffaf biçimde açıklanması, satışa konu malın bankanın mülkiyetine fiilen geçmiş olması ve müşterinin işlem öncesinde nihai satıcı ile bağlayıcı bir sözleşme yapmamış bulunması gerekmektedir. Ayrıca altın, gümüş ve para gibi misli nitelikteki varlıkların vadeli murâbahaya konu edilmesi ile daha önce murâbaha kapsamında satılmış bir malın yeniden aynı yöntemle satışa sunulması İslami prensipler çerçevesinde uygun görülmemektedir (Aydoğmuş ve Ülker, 2021).

Uygulama sürecinde müşteri ihtiyaç duyduğu mal için katılım bankasına başvurmakta; banka ilgili malı piyasa koşullarında peşin olarak satın almakta ve üzerine mutabık kalınan kâr marjını ekleyerek müşteriye vadeli satışını gerçekleştirmektedir. Böylece müşteri malı taksitli biçimde edinme imkânına kavuşurken, satıcı bedeli peşin tahsil etmekte; banka ise üstlendiği ticari risk karşılığında kâr elde etmektedir (Yatbaz ve Çatıkkaş, 2021).

Şekil 1. Murabaha İşleyişi

Murâbaha İşleminin Temel Aşamaları:

- Müşteri, ihtiyaç duyduğu malın banka tarafından temin edilmesi yönünde talepte bulunur.
- Banka, ilgili malı tedarikçiden peşin olarak satın alır ve bedelini öder.
- Satın alınan malın mülkiyeti (veya fiilî/hukukî teslimi) bankaya geçer.
- Banka, edinim maliyetine önceden kararlaştırılan kâr marjını ekleyerek malı müşteriye vadeli şekilde satar.
- Müşteri, satış bedelini belirlenen ödeme planı çerçevesinde taksitler hâlinde bankaya öder.

Murâbaha akdinin geçerli biçimde kurulabilmesi için bankanın satışa konu mal üzerinde mülkiyet hakkını fiilen veya hukuken kazanmış olması zorunludur. Banka, malı devralmak suretiyle ilgili ticari riski üstlenmekte ve bu riskin karşılığında kâr elde etmektedir (Yanpar, 2015).

Uygulamada murâbaha işlemleri; teminat, kefalet, komisyon ve kaparo gibi tamamlayıcı unsurlarla desteklenebilmektedir. Bu araçlar, taraflar arasındaki sözleşmenin güvenliğini artırmak, yükümlülüklerin yerine getirilmesini teminat altına almak ve işlem sürecinin şeffaflığını sağlamak amacıyla kullanılmaktadır (Yatbaz ve Çatıkkaş, 2021).

3. Murabaha Finansmanına İlişkin Muhasebe ve Raporlama İlkeleri

Murabaha işlemlerinin muhasebe boyutunda ele alınması gereken başlıca konular literatürde genel olarak şu başlıklar altında toplanmaktadır (Zarfi, 2019): bağlantı ve fizibilite komisyonları, güvence bedeli (hamişü'l-ciddiyye), kefalet, kaparo (urbun), varlığın edinimi, alınan diğer teminatlar, sözleşmenin

tamamlanması, vade sonu işlemleri, muhasebe kayıtları, karşılık uygulamaları ve temerrüde düşen alacaklar ile erken ödeme durumları.

Bağlantı komisyonu, fizibilite ücreti, kefalet ve güvence bedeli gibi kalemler genellikle murabaha sözleşmesi kurulmadan önce ortaya çıkmaktadır. Buna karşılık kaparo, sözleşmenin imzalanmasından sonra tahsil edilir. Sözleşmenin ifası halinde kaparo satış bedelinden mahsup edilirken, müşterinin cayması durumunda sözleşme hükümlerine bağlı olarak bankada kalabilmektedir.

FFMS'ye Göre Muhasebe ve Raporlama İlkeleri

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından yayımlanan Faizsiz Finans Muhasebe Standartları çerçevesinde düzenlenen FFMS 28 Murabaha ve Diğer Vadeli Satışlar Standardı, murabaha ve benzeri vadeli satış işlemlerinde alıcı ve satıcı açısından finansal tablolara alma, ölçüm ve açıklama esaslarını belirlemektedir.

Satıcı Açısından Muhasebe Uygulaması

Satış amacıyla elde bulundurulmuş veya üretilen varlıklar stok olarak değerlendirilir ve katılım bankası bu varlık üzerinde kontrol sağladığında (mülkiyete bağlı risk ve getirilerin önemli kısmını üstlendiğinde) finansal tablolara alınır. İlk kayıta stoklar maliyet bedeli üzerinden muhasebeleştirilir.

Stok maliyeti; satın alma bedeli, iade alınamayacak vergiler, Tekâful dâhil taşıma ve elleçleme giderleri ile varlığın mevcut konum ve durumuna getirilmesi için katlanılan doğrudan maliyetleri kapsar. Müşterinin vekil sıfatıyla yaptığı harcamalar ve vekâlet ücretleri de bu kapsamda değerlendirilir. Ticari iskontolar ve benzeri indirimler maliyetten düşülür.

Varlık hazır hâle geldikten sonra ortaya çıkan giderler ise doğrudan dönem gideri olarak kaydedilir. Sonraki ölçümlerde stoklar, maliyet bedeli ile net gerçekleşebilir değerden düşük olanı üzerinden değerlendirilir. Net gerçekleşebilir değer; tahmini satış fiyatından tamamlanma ve satış için gerekli tahmini giderlerin düşülmesiyle hesaplanır (Ataman ve Gökçen, 2017).

Kredibilitesi yeterli bir müşterinin maliyet bedeli veya üzerinde alım yönünde bağlayıcı vaadi bulunuyorsa, varlık maliyet değeriyle izlenmeye devam edilebilir. Aksi durumda maliyet bedelinin net gerçekleşebilir değerini altına düşmesi halinde değer düşüklüğü kaydı yapılır.

Stokların bilanço dışı bırakılması; kontrolün satış yoluyla devredilmesi, kaybolma veya çalınma gibi nedenlerle kontrolün kaybı ya da varlığın ekonomik fayda üretme kapasitesini yitirmesi durumlarında gerçekleşir.

Murabaha Alacakları ve Hasılatın Muhasebeleştirilmesi

Murabaha kapsamında doğan alacak ve hasılat, stokun müşteriye satılmasıyla birlikte finansal tablolara alınır. Alacaklar brüt (itibari) tutar üzerinden kaydedilir. Sonraki dönemlerde bu tutardan tahsilatlar, indirimler ve kredi zarar karşılıkları düşülerek net değer üzerinden izleme yapılır. Değer düşüklüğü uygulamalarında FFMS 30 standardı esas alınır.

Alacakların finansal tablo dışı bırakılması; borcun tamamen ödenmesi, tahsil kabiliyetinin ortadan kalkması ya da alacaktan feragat edilmesi gibi durumlarda söz konusu olur.

Stok satışı gerçekleştiğinde, ilgili varlığın defter değeri ve doğrudan giderleri aynı dönemde satışların maliyeti olarak kaydedilir. Vadeli murabaha işlemlerinde hasılat ile satış maliyeti arasındaki fark “ertelenmiş kâr” olarak tanımlanır ve düzenleyici bir hesapta izlenir. Peşin işlemlerde ise kâr doğrudan gelir olarak kaydedilir.

Vadesi 12 aydan uzun olan işlemlerde kârın dağıtımında etkin kâr (zımni getiri) yöntemi uygulanır. Vadesi 12 ay ve daha kısa olan ve tek seferde tahsil edilen işlemlerde doğrusal yöntem kullanılabilir. Temerrüt riskinin ortaya çıkması halinde ertelenmiş kâr ve alacaklara ilişkin değer düşüklüğü değerlendirilmesi ilgili standart hükümleri çerçevesinde yapılır.

Bu çerçevede murabaha işlemlerinin muhasebeleştirilmesi; varlığın ediniminden alacağın tahsiline, kârın dağıtımından değer düşüklüğüne kadar bütüncül bir finansal raporlama yaklaşımını gerektirmektedir.

Alıcı Açısından Murabaha İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

Murabaha veya diğer vadeli satış sözleşmeleri kapsamında edinilen bir varlık, sözleşmenin tüm taraflar bakımından bağlayıcı hâle gelmesi ve alıcının varlık üzerinde kontrol sağlamasıyla birlikte muhasebeleştirilir. Bu aşamada varlık, ilk kayıta maliyet bedeli üzerinden finansal tablolara alınır.

Buradaki maliyet; satıcının kârını da içeren brüt (itibari) fatura tutarı ile alıma ilişkin doğrudan katlanılan giderlerin toplamından oluşur. İtibari değer, satıcının işlemde elde ettiği kâr dâhil olmak üzere sözleşmede yer alan toplam bedeli ifade eder.

Edinilen varlık, niteliğine göre ilgili Faizsiz Finans Muhasebe Standardı çerçevesinde sınıflandırılır ve raporlanır. Eğer söz konusu varlık için özel bir standart bulunmuyorsa, FFMS 28 Murabaha ve Diğer Vadeli Satışlar Standardı esas alınarak genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri doğrultusunda işlem yapılır (FFMS 28).

Sonraki Ölçüm

Varlığın sonraki dönemlerdeki ölçümü, ait olduğu varlık grubuna ilişkin özel standarda göre gerçekleştirilir. Stok niteliğindeki varlıklar her raporlama döneminde net gerçekleşebilir değer açısından gözden geçirilir; gerekli görülürse değer düşüklüğü kaydı yapılır. Stok dışında kalan varlıklar ise ilgili standart hükümlerine veya genel muhasebe ilkelerine göre değer düşüklüğü testine tabi tutulur (FFMS 28).

Yükümlülüklerin Muhasebeleştirilmesi

Murabaha işlemi sonucunda alıcı açısından doğan borç, varlığın kontrolünün elde edilmesiyle birlikte, itibari değer üzerinden finansal tablolara yansıtılır. Başka bir ifadeyle yükümlülük, sözleşmede yer alan toplam borç tutarı kadar kaydedilir.

Sonraki dönemlerde bu borç, ödenmemiş tutar üzerinden izlenir. Ödenmemiş tutar; brüt borç bakiyesinden yapılan geri ödemeler ile varsa satıcı tarafından sağlanan iskonto ve benzeri indirimlerin düşülmesiyle hesaplanır (FFMS 28).

Sonuç olarak alıcı açısından murabaha işlemi; bir taraftan edinilen varlığın uygun değerlendirme esaslarıyla raporlanmasını, diğer taraftan ise sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüğün gerçeğe uygun ve izlenebilir şekilde muhasebeleştirilmesini gerektirir. Bu çerçevede varlık ve borç kalemleri, sözleşmenin hukuki bağlayıcılığı ve kontrol devri esas alınarak finansal tablolara yansıtılmaktadır (Arzova ve Şahin, 2021).

Tablo 2. Alıcı Açısından Murabaha Varlıkları ve Borçlarının Raporlanması

Unsur	Finansal Tablolara İlk Alma	İlk Ölçüm	Sonraki Ölçüm
Varlıklar	Varlık üzerindeki kontrolün işletme tarafından elde edilmesiyle finansal tablolara alınır.	Maliyet bedeli üzerinden ölçülür.	Stoklar net gerçekleşebilir değer üzerinden; diğer varlıklar ise ilgili finansal raporlama çerçevesine göre faydalı finansal maliyet sistemi (FFMS) veya gerçeğe uygun değer yaklaşımı kapsamında ölçülür.
Yükümlülükler	Yükümlülüğe konu olan varlık üzerindeki kontrolün elde edilmesiyle finansal tablolara alınır.	İtibari değerine eşit tutar üzerinden ölçülür.	Henüz ödenmemiş tutarlar esas alınarak izlenir.

Murabaha veya diğer vadeli satış işlemlerinde, satıcının alacaktan feragat ettiği tutarın muhasebeleştirilmesi iki aşamalı bir yaklaşıma dayanır. Öncelikle vazgeçilen kısım, ilgili varlığın kayıtlı değerinde azalış olarak dikkate alınır. Eğer söz konusu varlık daha sonra satılır ya da başka bir şekilde elden çıkarılırsa, daha önce tahsilinden vazgeçilen tutar, feragat kararının alındığı dönemde gelir olarak finansal tablolara yansıtılır (FFMS 28).

Alıcı taraf açısından ise sözleşme öncesinde veya sözleşme kurulurken ödenen güvence bedeli (hamişü'l-ciddiyye) ile kaparo farklı şekilde muhasebeleştirilir. Güvence bedeli, teminat niteliği taşıdığından alıcının finansal tablolarında “teminat” veya benzeri bir hesapta izlenir. Vadeli satış sözleşmesi kesinleştiğinde bu tutar, taraflar arasında açık bir mahsuplaşma kararlaştırılmadıkça, doğan borçla netleştirilmez ve teminat olarak gösterilmeye devam edilir (FFMS 28).

Buna karşılık kaparo, avans niteliği taşıdığı için sözleşmenin yürürlüğe girmesiyle birlikte murabaha veya vadeli satıştan kaynaklanan borç tutarından düşülür. Böylece kaparo, borcun azaltılması suretiyle muhasebeleştirilmiş olur (FFMS 28).

Bu çerçevede vazgeçme, iskonto, kayıttan çıkarma ile güvence bedeli ve kaparonun muhasebe uygulamaları; işlemin hukuki niteliği ve taraflar arasındaki sözleşme hükümleri esas alınarak finansal tablolara yansıtılmaktadır.

Tablo 3. Alıcı Açısından Murabahayla İlgili Diğer Hususların Raporlanması

İşlem veya Olay	Muhasebe Uygulaması
Vazgeçme, İskonto ve Kayıttan Düşme	Satıcı tarafından borcun tamamının veya bir kısmının silinmesi ya da tahsilinden vazgeçilmesi durumunda, söz konusu tutar ilgili varlık hâlen işletme bünyesinde bulunuyorsa varlığın kayıtlı değerinden indirim olarak muhasebeleştirilir. İlgili varlığın daha önce satılmış veya başka bir şekilde elden çıkarılmış olması hâlinde ise silinen tutar gelir olarak finansal tablolara yansıtılır.
Güvence Bedeli ve Kaparo	Güvence bedelleri ve kaparolar, işlemin niteliğine göre teminat veya verilen avans olarak gösterilir. Murabaha veya diğer vadeli satış işlemleri tamamlandığında, teminat niteliği taşıyan güvence bedelleri teminat olarak izlenmeye devam eder. Avans niteliğindeki kaparo tutarları ise ilgili borç tutarından mahsup edilerek muhasebeleştirilir.

4. Murabaha Yöntemi (Örnek Uygulama)

Ahmet Bey, peşin satış bedeli 250.000 TL olan bir aracı temin edebilmek amacıyla bir katılım bankasına başvuruda bulunmuştur. Banka, 01.10.2025 tarihinde söz konusu aracı satıcıdan 250.000 TL bedelle satın almış ve aynı gün içerisinde müşterisine aylık %1,23 kâr oranı uygulanmak suretiyle 24 ay

vadeli olarak satmıştır. Satış işlemi, taraflar arasında belirlenen vade ve ödeme planı çerçevesinde gerçekleştirilmiştir (Yatbaz ve Çatıkkaş, 2021).

Tablo 4: Ödeme Planı

Taksit No	Ödeme Tarihi	Taksit Tutarı	Ana Para	Kalan Ana Para	Kâr Tutarı	KKDF	BSMV
1	31.10.2025	12.446,26	8.756,26	241.243,74	3.075,00	461,25	153,75
2	30.11.2025	12.446,26	8.885,50	232.358,24	2.967,30	445,1	148,36
3	31.12.2025	12.446,26	9.016,65	223.341,59	2.858,01	428,7	142,9
4	31.01.2026	12.446,26	9.149,74	214.191,85	2.747,10	412,06	137,36
5	28.02.2026	12.446,26	9.284,79	204.907,06	2.634,56	395,18	131,73
6	31.03.2026	12.446,26	9.421,83	195.485,23	2.520,36	378,05	126,02
7	30.04.2026	12.446,26	9.560,90	185.924,33	2.404,47	360,67	120,22
8	31.05.2026	12.446,26	9.702,02	176.222,31	2.286,87	343,03	114,34
9	30.06.2026	12.446,26	9.845,22	166.377,09	2.167,53	325,13	108,38
10	31.07.2026	12.446,26	9.990,53	156.386,56	2.046,44	306,97	102,32
11	31.08.2026	12.446,26	10.138,00	146.248,56	1.923,55	288,53	96,18
12	30.09.2026	12.446,26	10.287,63	135.960,93	1.798,86	269,83	89,94
13	31.10.2026	12.446,26	10.439,47	125.521,46	1.672,32	250,85	83,62
14	30.11.2026	12.446,26	10.593,56	114.927,90	1.543,91	231,59	77,2
15	31.12.2026	12.446,26	10.749,93	104.177,97	1.413,61	212,04	70,68
16	31.01.2027	12.446,26	10.908,59	93.269,38	1.281,39	192,21	64,07
17	28.02.2027	12.446,26	11.069,61	82.199,77	1.147,21	172,08	57,36
18	31.03.2027	12.446,26	11.232,99	70.966,78	1.011,06	151,66	50,55
19	30.04.2027	12.446,26	11.398,80	59.567,98	872,89	130,93	43,64
20	31.05.2027	12.446,26	11.567,04	48.000,94	732,69	109,9	36,63
21	30.06.2027	12.446,26	11.737,77	36.263,17	590,41	88,56	29,52
22	31.07.2027	12.446,26	11.911,01	24.352,16	446,04	66,91	22,3
23	31.08.2027	12.446,26	12.086,82	12.265,34	299,53	44,93	14,98
24	30.09.2027	12.446,37	12.265,34	0	150,86	22,63	7,54
Toplam		298.710,35	250.000,00		40.591,97	6.088,79	2.029,59

Yukarıda yer verilen ödeme planı doğrultusunda işletme, her ayın sonunda 12.446,26 TL tutarında eşit taksitler hâlinde katılım bankasına ödeme gerçekleştirecektir. Örneğe ilişkin muhasebe kayıtları iki farklı çerçevede ele alınacaktır: ilk olarak TMS/IFRS hükümleri kapsamında, ardından ise FFMS esasları doğrultusunda değerlendirme yapılacaktır.

4.1. TMS/IFRS'ye Göre Murabaha Finansmanının Muhasebeleştirilmesi

Murabaha finansmanı işleminin TMS/IFRS çerçevesinde muhasebeleştirilmesinde, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından 26.01.2007 tarihli ve 26415 (Mükerrer) sayılı Resmî Gazete'de

yayımlanan Katılım Bankalarının Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ hükümleri esas alınmaktadır (BDDK, 2007).

Bu düzenleme kapsamında, katılım bankalarının murabaha işlemlerine ilişkin muhasebe uygulamaları, Tekdüzen Hesap Planı'nda yer alan ilgili hesap grupları çerçevesinde yürütülmektedir. Örneğin çözümünde kullanılacak hesaplar; alacak hesapları, kâr payı gelirleri, ertelenmiş gelirler ve ilgili varlık hesapları gibi murabaha işlemine özgü hesap kalemlerinden oluşmaktadır.

Bu çerçevede yapılacak yevmiye kayıtları, işlem sürecinin aşamalarına (varlığın edinilmesi, müşteriye vadeli satış, kâr payının tahakkuku ve tahsilat süreci) göre ayrı ayrı ele alınacaktır.

“220 Kredi Kâr Payı Gelir Tahakkuk Reeskontları – Türk Parası” ana hesabı altında yer alan “220.00 Kâr Payı Tahakkukları” alt hesabı, döneme ait olmakla birlikte henüz tahsil edilmemiş kâr paylarının izlenmesi amacıyla kullanılmaktadır. Tahakkuk esasına göre hesaplanan kâr payı tutarları, “518 Kısa Vadeli Diğer Kredilerden Alınan Kâr Payları” hesabına alacak; “220.00 Kâr Payı Tahakkukları” alt hesabına ise borç kaydedilerek muhasebeleştirilmektedir.

Aynı ana hesap bünyesindeki “220.01 Kâr Payı Reeskontları” alt hesabı ise, bilanço tarihinde henüz tahakkuk dönemi gelmemiş kredilere ilişkin olarak ilgili dönemi ilgilendiren kâr paylarının reeskont işlemlerinin izlenmesinde kullanılmaktadır. Bu kapsamda hesaplanan reeskont tutarları “220.01 Kâr Payı Reeskontları” hesabına borç, karşılığında “518 Kısa Vadeli Diğer Kredilerden Alınan Kâr Payları” hesabına alacak kaydedilir.

Örnekte ödeme tarihlerinin her ayın son gününe denk gelmesi nedeniyle, ilgili ay sonu itibarıyla kâr payları tahakkuk etmekte ve aynı tarihte tahsil edilebilir hâle gelmektedir. Bu sebeple yevmiye kayıtlarında “220 Kredi Kâr Payı Gelir Tahakkuk Reeskontları” ana hesabının “220.00 Kâr Payı Tahakkukları” alt hesabı esas alınmıştır.

TMS/TFRS çerçevesinde murabaha işlemi, muhasebe uygulamasında klasik bir kredi işlemi gibi ele alınmaktadır. Bunun temel gerekçesi, mevcut uygulamada katılım bankalarının finansman süreçlerinde varlığın kontrolünü ve buna bağlı risk ile getirileri fiilen üstlenmemeleridir. TMS/TFRS'ye göre bir işlemin satış olarak kabul edilebilmesi için, varlığa ilişkin kontrolün ve ekonomik fayda ile risklerin karşı tarafa devredilmiş olması gerekmektedir. Oysa uygulamada katılım bankası çoğu zaman varlığı kendi üzerinde tutmaksızın, satıcı ile müşteri arasında aracılık fonksiyonu görmektedir.

Bu nedenle murabaha adı altında gerçekleştirilen fon kullandırma işlemleri, hukuki formu itibarıyla satış görünümünde olsa da, “özün önceliği” ilkesi çerçevesinde değerlendirildiğinde ekonomik açıdan kredi niteliği taşımaktadır.

Bu açıklamalar doğrultusunda bankanın muhasebe kayıtları kredi işlemi yaklaşımına göre düzenlenecektir. İlk aşamada banka, müşteri adına satıcıya ödeme yaptığında aşağıdaki şekilde muhasebe kaydı gerçekleştirecektir.

1	01/10/2025	
	118 KISA VADELİ DİĞER KREDİLER – T.P.	250.000
	118.20. Tüketici Kredileri	
	118.20.1. Taşıt Kredileri	
	118.20.1.0. Özkaynaklardan	
	304 RESMİ, TİCARİ VE DİĞER KURUMLAR	250.000
	MEVDUATI (Y.İ.Y.)- VADESİZ	

Bu muhasebe kaydıyla birlikte satıcı, satış bedelini tahsil etmiş olacak ve söz konusu varlığın mülkiyetini müşteriye devredecektir. Böylece müşteri varlığı fiilen teslim alacak; bu aşamadan sonra sözleşmede belirlenen ödeme planına uygun olarak ilgili tarihlerde bankaya taksitlerini ödemeye başlayacaktır.

2	31/10/2025	
	220 KREDİ KÂR PAYI GELİR TAHAKKUK REESKONTLARI	3.075,00
	– T.P.	
	220.00. Kâr Payı Tahakkukları	
	220.00.0. Özkaynaklardan	
	518 KISA VADELİ DİĞER KREDİLERDEN	3.075,00
	ALINAN KÂR PAYLARI – T.P.	
	518.20. Tüketici Kredilerinden	
	518.20.0 Özkaynaklardan	

İlk taksit vadesi geldiğinde banka, öncelikle ilgili döneme ait kâr payı tahakkukunu kayda alacaktır. Bu tutar, örnek ödeme planının ilk satırında yer alan 3.075,00 TL'lik kâr payı üzerinden hesaplanmıştır.

Akabinde banka, yine ödeme tablosunun ilk satırındaki verilerden hareketle, tahakkuk eden kâr payı ve anapara tahsilatını içeren taksit tutarına ilişkin tahsil kaydını gerçekleştirecektir. Böylece hem döneme ait gelir kaydı tamamlanmış hem de müşterinin borç bakiyesi ödeme planına uygun şekilde azaltılmış olacaktır.

3	31/10/2025	
010 KASA		12.446,26
118 KISA VADELİ DİĞER KREDİLER – T.P.		8.756,26
118.20. Tüketici Kredileri		
118.20.1. Taşıt Kredileri		
118.20.1.0. Özkaynaklardan		
220 KREDİ KÂR PAYI GELİR TAHAKKUK REESKONTLARI – T.P.		3.075,00
220.00. Kâr Payı Tahakkukları		
220.00.0. Özkaynaklardan		
380 ÖDENECEK VERGİ, RESİM, HARÇ VE PRİMLER - T.P.		461,25
380.00. Ödenecek Vergiler		
380.00.5 BSMV		
390 MUHTELİF BORÇLAR - T.P.		153,75
390.22. KKDF'ye Devredilecek Kesintiler		

İkinci ve üçüncü yevmiye kayıtları, izleyen aylarda da aynı muhasebe mantığı çerçevesinde her ayın sonunda tekrarlanacaktır. Bu kapsamda, katılım bankasının Kasım ayında dördüncü ve beşinci; Aralık ayında ise altıncı ve yedinci kayıtları gerçekleştirdiği varsayımı altında, 31.12.2025 tarihi itibarıyla ilgili defterikebir hesaplarının bakiyeleri aşağıdaki şekilde olacaktır.

B	118 KISA VADELİ DİĞER KREDİLER	A	B	220 KREDİ KAR PAYI GELİR A TAHAKKUK REESKONTLARI	A
(1)	250.000	8.756,26 (3)	(2)	3.075,00	3.075,00 (3)
		8.885,50 (4)	(4)	2.967,30	2.967,30 (5)
		9.016,65 (6)	(6)	2.858,01	2.858,01 (7)
	250.000	26.658,41		8.900,31	8.900,31

B	518 KISA VADELİ DİĞER KREDİLERDEN ALINAN KÂR PAYLARI	A
	3.075,00	(2)
	2.967,30	(4)
	2.858,01	(6)
	8.900,31	

Katılım bankasının murabaha finansmanı kapsamında elde ettiği kâr paylarının vade süresi boyunca dönemlere dağılımını gösteren gelir tabloları ile aynı dönemlere ilişkin finansal durum tabloları (bilançolar), her raporlama dönemi sonunda tahakkuk eden gelirler ve kalan alacak tutarları dikkate alınarak aşağıdaki şekilde olacaktır.

FİNANSAL TABLO DÜZENLEME TARİHLERİ	FİNANSAL DURUM TABLOSU (BİLANÇO) Krediler ve Alacaklar (Net)	GELİR TABLOSU Kredilerden Alınan Kâr Payları
31/12/2025	214.191,85	8.900,31
31/12/2026	104.177,97	25.159,58
<u>31/12/2027</u>	<u>0,00</u>	<u>6.532,08</u>
Toplam		40.591,97

31.12.2025 tarihinde kredi ve alacaklar kalan anapara tutarı üzerinden finansal durum tablosunda yer alacaktır. 30.09.2027 tarihinde son taksit ödemesi gerçekleşeceği için 31.12.2027 tarihinde düzenlenecek olan finansal durum tablosunda anapara tutarı sıfır olarak yer alacaktır.

4.2. FFMS'ye Göre Murabaha Finansmanının Muhasebeleştirilmesi

AAOIFI standartlarına göre murabaha finansmanı, hukuki ve iktisadi mahiyeti itibarıyla bir satış işlemi olarak değerlendirilir. Uygulamada katılım bankalarında malın mülkiyeti bazı durumlarda şekli olarak bankanın üzerinde görünmese de, müşteri ile akdedilen sözleşme bir satış sözleşmesi niteliği taşımaktadır. Bu çerçevede banka, satıcıya bedeli ödediği anda malı iktisap etmiş sayılmakta; akabinde söz konusu varlığı müşteriye kâr ekleyerek vadeli şekilde devretmektedir.

Murabaha işleminin, Katılım Bankalarınca Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı (THP) ve İzahnamesi esas alınarak FFMS yaklaşımına göre muhasebeleştirilmek istenmesi halinde, mevcut hesap planında bazı hesapların eksik olduğu görülmektedir. Katılım bankalarının faaliyet alanı mevzuat gereği fon toplama ve fon kullandırma ile sınırlandırıldığından, THP bünyesinde stoklara ilişkin özel bir hesap grubu yer almamaktadır.

Oysa FFMS 28 kapsamında stoklar; işletmenin olağan faaliyet döngüsü içinde satılmak amacıyla elde bulundurduğu veya üretmekte olduğu varlıklar olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım dikkate alındığında murabaha konusu malların, banka açısından geçici de olsa bir stok niteliği taşıdığı söylenebilir. Mevcut hesap planında “0 Dönen Değerler” hesap sınıfı altında 050/051 kodlarına kadar defterikebir hesapları yer almakta olup, stokların mahiyeti gereği bu sınıf altında izlenmesi uygun görünmektedir.

Bu nedenle 060 ve devam eden kodlarda, “Stoklar” başlığı altında katılım bankacılığı uygulamalarına özgü yeni bir defterikebir hesabı ihdas edilmesi mümkündür. Böyle bir düzenleme, murabaha işleminin FFMS çerçevesinde gerçek bir satış işlemi olarak muhasebeleştirilmesine imkân sağlayacak ve

finansal raporlamada işlemin özüne daha uygun bir sunum yapılmasına katkı sağlayacaktır.

70 STOKLAR – T.P.

70.10. Murabaha Konusu Varlıklar

70.10.1. Taşıtlar

070.10.1.0. Özkaynaklardan

Murabaha işlemlerinden doğan alacakların muhasebeleştirilmesinde mevcut Tekdüzen Hesap Planı'nda (THP) yer alan kredi hesaplarından yararlanılması mümkündür. Ancak AAOIFI tarafından yayımlanan FFMS 28'in 8. paragrafında, murabaha alacaklarının vadeli (brüt) tutarları üzerinden izlenmesi gerektiği açıkça ifade edilmektedir.

Buna karşılık THP'de kredilere ilişkin hesap yapısının, esas itibarıyla anapara tutarını izlemeye yönelik kurgulandığı görülmektedir. Dolayısıyla murabaha finansmanından kaynaklanan alacakların doğrudan kredi hesapları mantığıyla muhasebeleştirilmesi, FFMS yaklaşımıyla tam anlamıyla örtüşmemektedir.

Katılım bankasının murabaha işleminden doğan alacağını vadeli toplam tutar üzerinden "118 Kısa Vadeli Diğer Krediler" hesabında izlemesi mümkündür. Ancak bu durumda söz konusu hesabın finansal tablolarda gerçeğe uygun sunumunu sağlamak amacıyla, tahakkuk etmemiş kâr unsurunun ayrıca ayrıştırılması gerekecektir. Bu amaçla defterikebir düzeyinde "190 Ertilenmiş Kârlar (-)" adıyla düzenleyici (kontra) bir hesap açılarak, vadeye yayılmış kâr tutarı burada takip edilebilir.

Bu yöntem sayesinde:

- Murabaha alacağı brüt (vadeli) tutarıyla izlenmiş olur,
- Henüz gerçekleşmemiş kâr kısmı ertelenmiş gelir olarak ayrıştırılır,
- Finansal durum tablosunda alacağın net taşınan değeri daha şeffaf biçimde sunulur,
- FFMS 28'in öngördüğü brüt izleme ilkesi ile THP'nin mevcut kredi hesap yapısı arasında uyum sağlanmış olur.

Böylece hem standartlara uygunluk hem de raporlamada ihtiyatlılık ilkesi birlikte korunmuş olacaktır.

FFMS 28 Standardı uyarınca stoklar, ilk muhasebeleştirme anında maliyet bedeli üzerinden finansal tablolara alınmaktadır. Maliyet unsuru yalnızca alış bedelini değil; varlığın mevcut yer ve kullanım durumuna getirilmesi sürecinde katlanılan tüm doğrudan giderleri de kapsamaktadır. Bu çerçevede satın alma

fiyatı, taşımaya, sigortaya veya benzeri işlemlere ilişkin katlanılan giderlerle birlikte değerlendirilir.

Buna göre örnekte katılım bankası, 250.000 TL bedelle aracı satıcıdan temin edip ödemeyi gerçekleştirdiği anda, söz konusu tutarı stok niteliğinde bir varlık olarak finansal durum tablosuna yansıtacak ve ilgili muhasebe kaydını bu doğrultuda yapacaktır.

1	01/10/2025	
	070 STOKLAR – T.P.	250.000
	070.10 Murabaha Konusu Varlıklar	
	070.10.1 Taşıtlar	
	070.10.1.0. Özkaynaklardan	
	304 RESMİ, TİCARİ VE DİĞER KURUMLAR MEVDUATI (Y.İ.Y.)- VADESİZ	250.000

Stokların bilanço dışına çıkarılması, ilgili varlıktan artık faizsiz finans kuruluşuna ekonomik fayda sağlanmasının beklenmemesi halinde söz konusu olur. Uygulamada bu durum çoğunlukla, stok üzerindeki kontrolün satış yoluyla alıcıya devredilmesiyle gerçekleşmektedir. Katılım bankası murabaha kapsamında malın tasarruf yetkisini ve buna bağlı risk-getiri unsurlarını müşteriye aktardığında, stok kayıtlardan çıkarılır.

Murabaha veya diğer vadeli satış sözleşmeleri çerçevesinde doğan alacak ve hasılat ise, satışın gerçekleştiği anda finansal tablolara yansıtılır. Bu aşamada alacaklar, sözleşmede yer alan brüt (itibari) tutar üzerinden muhasebeleştirilir. Başka bir ifadeyle, banka müşteri ile murabaha sözleşmesini akdedip malın mülkiyetini devrettiğinde hem stok kayıtlardan çıkarılır hem de aynı tutar üzerinden murabaha alacağı doğmuş olur.

Dolayısıyla katılım bankası, söz konusu işlemi gerçekleştirdiği anda; stoku finansal tablo dışına alarak yerine brüt tutar üzerinden murabaha alacağını kaydedecek ve satış hasılatını ilgili dönemde muhasebeleştirecektir.

2	01/10/2025	
	118 KISA VADELİ DİĞER KREDİLER	298.710,35
	118.20. Tüketici Kredileri	
	118.20.1. Taşıtlar Kredileri	
	118.20.1.0 Özkaynaklardan	
	070. STOKLAR – T.P.	250.000
	070.10 Murabaha Konusu Varlıklar	
	070.10.1 Taşıtlar	
	070.10.1.0 Özkaynaklardan	
	190 ERTELENMİŞ KÂRLAR (-)	48.710,35
	190.18. Tüketici Kredileri	
	190.18.1. Taşıtlar Kredileri	

Söz konusu işlemde katılım bankası, 250.000 TL maliyetle edindiği varlığı 01.03.2025 tarihinde 24 ay vadeli ve toplam 298.710,35 TL bedelle müşteriye devretmiştir. Böylece satış bedeli ile maliyet arasındaki 48.710,35 TL'lik fark murabaha kârını oluşturmaktadır.

FFMS 28 uyarınca vadeli satış işlemlerinde satış hasılatı ile satışların maliyeti arasındaki bu fark doğrudan gelir yazılmamakta, “ertelenmiş kâr” olarak muhasebeleştirilmektedir. Ertilenmiş kâr, murabaha alacaklarını azaltıcı (düzenleyici) bir hesapta izlenir ve sözleşme süresi boyunca zamana yayılı şekilde gelir tablosuna aktarılır.

Vadesi 12 aydan uzun olan işlemlerde kârın dağıtımında esas alınacak yöntem, işlemde yer alan zımni getiriye dayanan etkin kâr yöntemidir. Bu çerçevede 31.03.2025 tarihinde, ödeme planının ilk satırındaki kâr tutarı dikkate alınarak, ilgili döneme ait kâr payının ertelenmiş kâr hesabından çıkarılarak gelir hesaplarına aktarılması amacıyla tahakkuk kaydı yapılacaktır. Bu kayıtla birlikte; ertelenmiş kâr hesabı azaltılacak, ilgili döneme ait murabaha kâr geliri finansal tablolara yansıtılacaktır.

3	31/10/2025	
190 ERTELENMİŞ KÂRLAR (-)		3.690,00
190.18. Tüketici Kredileri		
190.18.1. Taşıtlı Kredileri		
518 KISA VADELİ DİĞER KREDİLERDEN ALINAN KÂR PAYLARI – TP		3.075,00
518.20. Tüketici Kredilerinden		
518.20.0. Özkaynaklardan		
380 ÖDENECEK VERGİ, RESİM, HARÇ VE PRİMLER		461,25
380.00. Ödenecek Vergiler		
380.00.5. BSMV		
390 MUHTELİF BORÇLAR		153,75
390.22. KKDF'ye Devredilecek Kesintiler		

Böylece murabaha işleminden doğan toplam kâr, sözleşme süresi boyunca etkin kâr yöntemine göre dönemlere dağıtılmış olacaktır.

Yukarıdaki kayıta 3.690,00 TL örnekte verilen tablonun birinci satırından alınmıştır. Bu tutara BSMV ve KKDF dahildir. Aynı şekilde tablonun birinci satırından hareketle banka ilk taksit ödemesine ilişkin şu tahsil kaydını yapacaktır.

4	31/10/2025	
010 KASA		12.446,26
118 KISA VADELİ DİĞER KREDİLER		12.446,26
118.20. Tüketici Kredileri		
118.20.1. Taşıtlı Kredileri		
118.20.1.0 Özkaynaklardan		

Üçüncü ve dördüncü muhasebe kayıtları, işlem süresi boyunca her ayın sonunda aynı esaslara göre tekrarlanacaktır. Bu kapsamda, katılım bankasının Kasım ayında beşinci ve altıncı, Aralık ayında ise yedinci ve sekizinci muhasebe kayıtlarını gerçekleştirdiği varsayıldığında, 31.12.2025 tarihi itibarıyla defterikebir hesaplarının bakiyeleri aşağıdaki şekilde oluşacaktır.

A 070 STOKLAR – T.P.		B		A 118 KISA VADELİ DİĞER KREDİLER		B	
(1) 250.000	250.000	(2)	(2) 298.710,35	12.446,26		(4)	
				12.446,26		(6)	
				12.446,26		(8)	
250.000	250.000		298.710,35	37.338,78			

A 190 ERTELENMİŞ KÂRLAR (-)		B		A 518 KISA VADELİ DİĞER KREDİLERDEN ALINAN KÂR PAYLARI		B	
(3) 3.690,00	48.710,35	(2)				3.075,00	(3)
(5) 3.560,76						2.967,30	(5)
(7) 3.429,61						2.858,01	(7)
10.680,37	48.710,35					8.900,31	

Katılım bankasının murabaha finansmanı vade boyunca dönem sonlarında düzenlenecek olan gelir tablosu (kârın dönemler itibarıyla dağılımı) ve bilançoları (finansal durum tabloları) aşağıdaki gibi olacaktır.

	31/12/2025	31/12/2026	31/12/2027
FİNANSAL DURUM TABLOSU (BİLANÇO)			
DÖNEN DEĞERLER	0,00	0,00	0,00
070 Stoklar – T.P.	0,00	0,00	0,00
KREDİ VE ALACAKLAR (NET)	223.341,59	104.177,97	0,00
118 Kısa Vadeli Diğer Krediler (Brüt)	261.371,57	112.016,45	0,00
190 Ertelemiş Kârlar (-)	38.029,98	7.838,48	0,00
GELİR TABLOSU			
518 Kısa Vadeli Diğer Kredilerden Alınan Kâr Payları	8.900,31	25.159,58	6.532,08

31.12.2025 tarihi itibarıyla kredi ve alacaklar, tahsil edilmemiş anapara tutarını ifade eden net alacak değeri üzerinden finansal durum tablosunda raporlanacaktır. Son taksit ödemesinin 30.09.2027 tarihinde gerçekleştirileceği

nedeniyle, 31.12.2027 tarihinde hazırlanacak finansal durum tablosunda söz konusu alacağa ilişkin anapara bakiyesi bulunmayacak ve ilgili tutar sıfır olarak gösterilecektir.

SONUÇ

Bu çalışma, katılım bankacılığının temel fon kullandırma yöntemlerinden biri olan murâbaha finansmanını, faizsiz finans ilkeleri çerçevesinde ve Faizsiz Finans Muhasebe Standartları (FFMS) perspektifinden ele alarak muhasebeleştirme süreçlerini teorik ve uygulamalı boyutlarıyla incelemiştir. Çalışmanın temel amacı, murâbaha işlemlerinin geleneksel kredi işlemlerinden farklı yönlerini ortaya koymak ve FFMS kapsamında finansal raporlama üzerindeki etkilerini sistematik bir çerçevede değerlendirmektir.

Murâbaha finansmanı, şeklen bir satış akdi olmakla birlikte ekonomik öz itibarıyla finansman sağlama işlevi görmektedir. Ancak bu yöntem, faiz temelli borç ilişkisi yerine mal alım-satımına dayalı ticari bir işlem üzerine inşa edildiğinden, hem hukuki hem de muhasebesel açıdan farklı bir yapı arz etmektedir. Bu farklılık, özellikle varlığın bankaca mülkiyetinin üstlenilmesi, riskin kısa süreli de olsa devralınması ve kârın mal bedeline eklenerek belirlenmesi gibi unsurlarda belirginleşmektedir. FFMS yaklaşımı da tam olarak bu özgün yapıyı esas almakta ve işlemlerin formundan ziyade sözleşmenin şer'î ve ekonomik mahiyetini dikkate almaktadır.

FFMS çerçevesinde murâbaha işlemlerinin muhasebeleştirilmesi; varlığın ilk edinimi, maliyet bedelinin belirlenmesi, kâr marjının hesaplanması, tahakkuk esasına göre gelir kaydı ve vade farkının dönemsel dağılımı gibi aşamalardan oluşmaktadır. Bu süreç, geleneksel bankacılık sistemindeki faiz gelirlerinin muhasebeleştirilmesinden ayrılmakta; özellikle kârın peşin değil vadeye yaygın şekilde tahakkuk ettirilmesi, gerçeğe uygun finansal tablo sunumuna katkı sağlamaktadır. Böylece FFMS, hem şeffaflık hem de ihtiyatlılık ilkeleri doğrultusunda murâbaha işlemlerinin finansal raporlarda doğru ve tutarlı biçimde yer almasını hedeflemektedir.

Çalışma bulguları, murâbaha işlemlerinin muhasebeleştirilmesinde FFMS'nin sistematik bir yapı sunduğunu; ancak uygulamada bazı teknik ve operasyonel güçlüklerin bulunduğunu göstermektedir. Özellikle malın fiilen bankanın mülkiyetine geçiş sürecinin belgeye dayalı ispatı, teslim ve risk devri aşamalarının doğru muhasebe dönemine kaydedilmesi ve erken ödeme/temerrüt gibi durumların muhasebeleştirilmesi uygulamada dikkat gerektiren alanlardır. Bununla birlikte, standartların doğru uygulanması durumunda murâbaha finansmanının hem faizsiz finans ilkelerine uygunluğu hem de finansal tablo güvenilirliği güçlenmektedir.

Murâbaha finansmanının FFMS kapsamında değerlendirilmesi, katılım bankalarının finansal raporlama kalitesini artırmakta ve uluslararası faizsiz finans uygulamalarıyla uyumunu pekiştirmektedir. Bu bağlamda, muhasebe uygulamalarının standartlaştırılması; karşılaştırılabilirlik, şeffaflık ve yatırımcı güveni açısından önemli katkılar sağlamaktadır. Ayrıca, FFMS'nin uygulanması katılım bankacılığının konvansiyonel bankacılıktan ayrılan yönlerini muhasebe düzleminde somutlaştırarak sektörel kimliğin güçlenmesine hizmet etmektedir.

Sonuç olarak, murâbaha finansmanı katılım bankacılığı sisteminin temel yapı taşlarından biri olmaya devam etmekte; FFMS ise bu yapının muhasebe ve raporlama boyutunu disipline eden temel düzenleyici çerçeveyi oluşturmaktadır. Gelecek çalışmalarda, murâbaha işlemlerinin Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) ile karşılaştırmalı analizi, uygulamada karşılaşılan muhasebe farklılıklarının ampirik verilerle incelenmesi ve dijital bankacılık uygulamalarının murâbaha muhasebesine etkileri gibi konuların ele alınması literatüre önemli katkılar sağlayacaktır.

Kaynakça

- Alkış, A. (2018). İslam hukukunda katılım bankacılığı fon toplama ve kullandırma yöntemleri. *Al-Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 120–133.
- Arzova, B., & Şahin, B. (2021). TFRS/TMS, BOBİ FRS, KÜMİ FRS ve faizsiz finans muhasebe standartları kapsamında gerçeğe uygun değer kavramı. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 43(1).
- Ataman, B., & Gökçen, G. (2017). *Büyük ve orta boy işletmeler için finansal raporlama standardı (BOBİ FRS) uygulamaları*. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş.
- Aydoğmuş, T., Ülker, Y. (2021) Murabaha İşlemlerinin Türkiye Finansal Raporlama Standartları Ve Faizsiz Finans Muhasebe Standartları Kapsamında Değerlendirilmesi. *Ekonomik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 17(1)
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Katılım Bankalarının Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ, 26.01.2007 tarihli ve 26415 Mükerrer sayılı Resmi Gazete.
- Canbaz, M. (2016). *Katılım bankacılığı*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Çemberlitaş, İ., & Erkuş, H. (2021). *Bir fon kullandırma yöntemi olarak teverruk modeli: AAOIFI ve UFRS'ye göre muhasebeleştirilme esasları*. Ankara: Ekin Yayınevi.
- Çetin, A. (2020). Bankacılık kanunu ve AAOIFI kurallarına göre finansal raporların karşılaştırılması ve katılım bankacılığı mevzuat önerisi. *International Journal of Accounting and Finance Researches*, 2(1).
- Dede, K. (2017). *Katılım bankalarında hazine ürünleri ve sermaye piyasası uygulamaları*. İstanbul: TKBB Yayınları.
- Dikmen, S. (2019). *Katılım bankacılığı ve Türkiye ekonomisine etkileri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Kartal, M. T. (2018). Bankaların finans sektöründeki önemi. *Finansal İktisat*, 5–27.
- Kartal, M. T., & Ay, H. (2019). Türkiye’de faizsiz finans kuruluşları açısından bir dönüm noktası: Faizsiz finans muhasebe standartları üzerine bir inceleme. *Journal of International Banking Economy and Management Studies*, 2(1).
- Özer, K., & Saygın, O. (2022). Katılım bankacılığının finansal performans analizi: Türkiye uygulaması. *Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 257–273.
- Pehlivan, P. (2016). Türkiye’de katılım bankacılığı ve bankacılık sektöründeki önemi. *Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(31), 298–324.
- Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu. (1999, 18 Haziran). 4389 sayılı Bankalar Kanunu. TKBB. (2024). Şube bilgileri. <https://www.tkbb.org.tr>
- TKBB. (t.y.). Türkiye Katılım Bankaları Birliği. <https://www.tkbb.org.tr>

Yanpar, A. (2015). *İslami finans: İlkeler, araçlar ve kurumlar*. İstanbul: Scala Yayıncılık.

Yatbaz, A., & Çatıkkaş, Ö. (2021). Murabaha finansmanı yönteminin Türkiye muhasebe standartları ve faizsiz finans muhasebe standartları kapsamında katılım bankaları açısından muhasebeleştirilmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (89), 1–26.

Zarfi, A. (2019). Murabahah accounting for participatory banks in Morocco: Linking Bank Al Maghrib accounting scheme to AAOIFI standard. *Journal of Islamic Finance Accountancy*, 3(1), 23–32.

www.kgk.gov.tr